

Instytut Pamięci Narodowej - Gdańsk

<https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/aktualnosci/186351,Uroczystosc-odsloniecia-tablicy-upamietniajacej-Komisarzy-Gen-eralnych-RP-w-Wolnym-Mieście.html>
20.04.2024, 10:39

Uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej Komisarzy Generalnych RP w Wolnym Mieście Gdańsku - Gdańsk, 7 czerwca 2023

Upamiętnienie jest wspólnym dziełem Instytutu Pamięci Narodowej i Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. Zostało zrealizowane przez Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Gdańsku.

Tablica usytuowana jest w Gdańsku, przy ul. Marii Skłodowskiej-Curie 3a, na budynku rektoratu Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. Od 1920 r. mieściła się tu siedziba Komisariatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku, przedstawicielstwa rządu polskiego. Po przeniesieniu siedziby do budynku przy ul. Nowe Ogrody, willa służyła dalej jako rezydencja Komisarza. To tu Leonia Papée, żona Komisarza, stworzyła salon kulturalny dla Polaków z Wolnego Miasta Gdańska.

Tablica upamiętnia Komisarzy Generalnych Rzeczypospolitej Polskiej, którzy byli oddani Polsce nie tylko pracą urzędnika i służbą dyplomatyczną, ale walczyli o niepodległą

ożywić i zjednoczyć. Leon Pluciński, twórca wielkopolskiego następcą Kajetan Dzierżykraj-Morawski organizował (narażając się na represje ze strony Niemców) plebiscyt na Warmii, Mazurach i Powiślu, ostatni Komisarze: Kazimierz Papée i Marian Chodacki byli Legionistami. Marian Chodacki służył w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie, a przede wszystkim był wybitnym oficerem polskiego wywiadu.

W dniu uroczystości zebrały się przy upamiętnieniu liczne delegacje i goście, w tym sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalny Konserwator Zabytków Jarosław Sellin, poseł na Sejm RP Kacper Płażyński, rektor Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego prof. Marcin Gruchała wraz z Kolegium Rektorskim i przedstawicielami Senatu uczelni, Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków Igor Strzok, zastępca Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Aleksandra Pańka, dyrektor oddziału Narodowego Banku Polskiego w Gdańsku Wiktor Kamiński, Pomorski Kurator Oświaty Małgorzata Bielang, reprezentująca Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego Tamara von Wiecka-Olszewska, przedstawiciel Biura Miasta Gdańska do spraw Sportu Adam Korol, przedstawiciel Służby Wywiadu Wojskowego, dyrektor Radia Gdańsk Adam Chmielecki, przedstawiciele Muzeum Zamkowego w Malborku, wiceprezes Zarządu Pomorskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej Bogdan Donke, przewodnicząca Zarządu Dzielnicy Aniołki Monika Mazurowska, prezes Stowarzyszenia Rodzina Ponarska Maria Wieloch oraz pracownicy Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego i mieszkańcy Gdańska. Co ważne, obecna była również młodzież, uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 15 im. dr Urszuli Mroczkiewicz i studenci Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego Wydarzenie zostało uświetnione asystą wojskową żołnierzy 7 Pomorskiej Brygady Obrony Terytorialnej.

Oddział IPN w Gdańsku reprezentowała delegacja na czele z dyrektorem Oddziału IPNw Gdańsku dr Pawłem Piotrem Warotem oraz naczelnik Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Katarzyną Lisiecką wraz z pracownikami.

Odstłaniana dzisiaj tablica ma upamiętnić szczególnie zasłużonych dla utrzymania polskości Komisarzy Generalnych: Leona Plucińskiego pełniącego ten urząd w latach 1921-23, Kajetana Dzierżykraj-Morawskiego Komisarza w latach 1923-24, Kazimierza Papée Komisarza w latach 1932-36 i Mariana Chodackiego, ostatniego pełniącego tę funkcję przed wybuchem II wojny światowej (1936-39). Choć żaden z nich nie był rodowitym mieszkańcem Pomorza Gdańskiego, to w ich życiorysach możemy odnaleźć wiele punktów wspólnych. Przede wszystkim łączyła ich wytężona praca dla Polski, zarówno w czasach jej niewoli, jak i po odzyskaniu niepodległości, kiedy kontynuowali działalność w organach odrodzonej Rzeczypospolitej. Trzech z nich działało na rzecz kraju także w warunkach emigracyjnych, po zbrodniczej napaści na Polskę III Rzeszy i Związku Sowieckiego w 1939 roku. Marian Chodacki i Kazimierz Papée w latach I wojny światowej służyli w Legionach Polskich, natomiast Leon Pluciński i Kajetan Morawski wspierali dążenia niepodległościowe kraju w organach politycznych. Pierwszy z nich w Naczelnej Radzie Ludowej, drugi w Radzie Regencyjnej. Po odzyskaniu niepodległości Chodacki, Papée i Morawski pełnili wysokie funkcje w polskiej dyplomacji, zaś Pluciński aktywnie działał w Sejmie RP, jako poseł I i II kadencji, a także wicemarszałek Sejmu w latach 1925-27. Każdy przywołany tu życiorys to świadectwo służby, która nie oczekuje uznania i nagród. „Nie miał innych ambicji jak tylko służyć ojczyźnie na każdym stanowisku, na którym okoliczności i los go postawiły”, tak w 1973 r., tuż po śmierci Kajetana Dzierżykraj-Morawskiego wspominał go Jan Nowak-Jeziorański. To zdanie idealnie podsumowuje działalność publiczną każdej z upamiętnianych dzisiaj osób – podkreślał Jarosław Sellin.

Dokonujemy dzisiaj odstłonięcia tablicy memoratywnej przypominającej postacie wielkich patriotów, bohaterów polskich, Komisarzy Generalnych RP w Wolnym Mieście Gdańsku. Tak się historia ułożyła, iż po II wojnie światowej,

po odzyskanej przez Polskę niepodległości Gdańsk zamiast trafić w granice odrodzonej Rzeczypospolitej stał się Wolnym Miastem, ale to miasto nie miało nic wspólnego z wolnością – mówił dr Paweł Piotr Warot – IPN poprzez kolejne tablice memoratywne chce przypominać historię najmłodszemu pokoleniu. Nie ustajemy w swoich działaniach edukacyjnych i naukowych. Ta piękna, pouczająca tablica przyczyni się do tego, aby tę wiedzę, tę historię, tę opowieść nieść dalej szczególnie młodemu pokoleniu Polaków – zaznaczył.

Wielu pracowników Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego zastanawiało się, co mieściło się w tym budynku przed wojną. Ta tablica spełnia niezwykle ważną rolę, wypełnia pewien brak informacji, edukuje – w swojej przemowie wskazał prof. Marcin Gruchała.

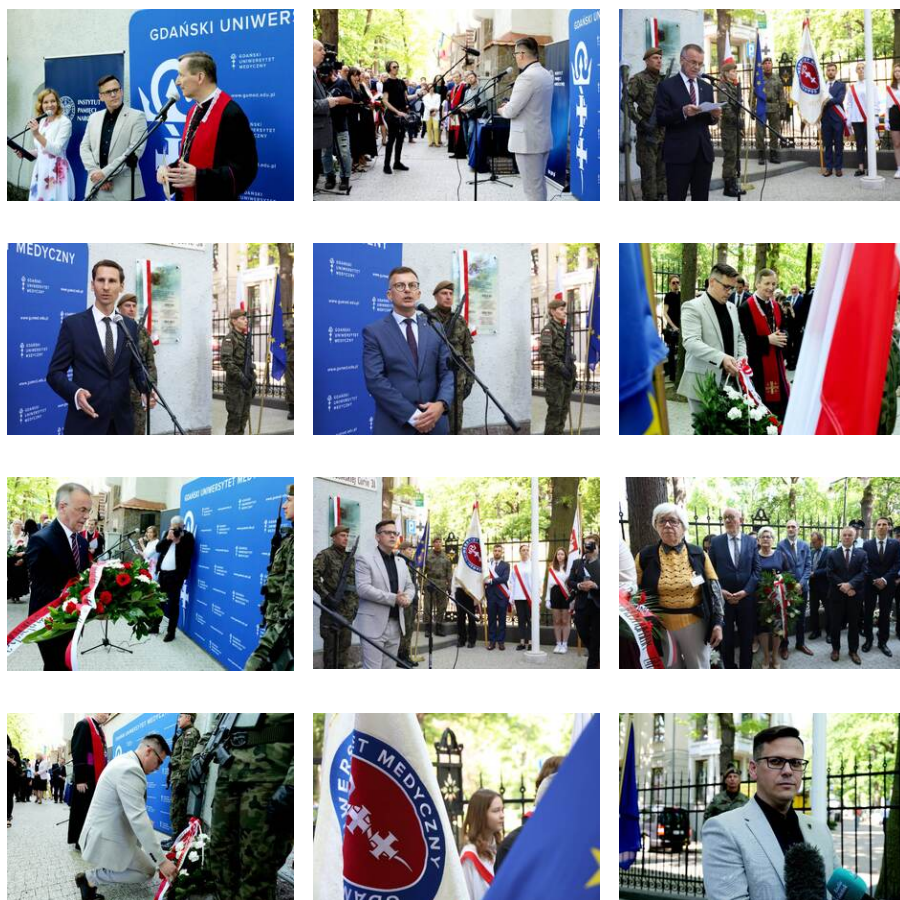
Tutaj, w tym budynku mieszkali, pracowali reprezentanci Rzeczypospolitej Polskiej, a kilkaset metrów dalej urzędowali profesorowie tacy, jak Spanner, którzy dokonywali makabrycznych eksperymentów na Polakach, polskich bohaterach. Urzędowali rektor Grossmann, który był odznaczony przez Adolfa Hitlera i sam osobiście zabijał osoby niepełnosprawne umysłowo. Na samej uczelni co tydzień studenci odbywali zajęcia z czystości rasowej – przypomniał Kacper Płażyński. Nasi przedstawiciele w Gdańsku musieli pracować w nastroju szykan i codziennej obawie o swoje życie i zdrowie. W takich warunkach musieli żyć Polacy. Nie bójmy się mówić, że to byli wszyscy bohaterowie. To byli bohaterowie, wiedzieli kim są, skąd pochodzą i dokąd chcą iść bez względu na ryzyko – zaakcentował.

W dalszej części uroczystości nastąpiło odsłonięcie tablicy, a także jej poświęcenie przez księdza Zbigniewa Cichona, proboszcza parafii pod wezwaniem św. Stanisława Biskupa

Męczennika. Następnie delegacje złożyły kwiaty pod upamiętnieniem.

Na zakończenie Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku obdarował gości szczególnieymi prezentami. Pierwszym z nich był reprint Księgi Pamiątkowej Kazimierza Papée z 1936 r., подарowany na pożegnanie Komisarzowi przez Gedanistów. Kazimierz Papée by nie tylko działaczem, ale również aktywnym sportowcem Klubu Sportowego Gedania. Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Gdańsku uzyskało oryginał Księgi z Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie, zdjęcia zostały poddane gruntownej renowacji.

Drugi prezent został złożony na ręce Rektora GUMed-u. Instytut Pamięci Narodowej przekazał 100 maskotek Klubu Sportowego Gedanii, odwzorowanych ze starych zdjęć Gedanistów, na zdjęciach ma ją zawsze przy sobie harcerz i bramkarz Gedanii Klemens Borus, zamordowany przez Niemców w czasie II wojny św. Maskotki Gedanki zostały sprezentowane z myślą o dzieciach leczących się w klinikach uczelni. Po oficjalnej części uroczystości, goście przeszli do parku uczelni, w którym zaprezentowana została wystawa Oddziału Gdańskiego Instytutu Pamięci Narodowej o przedwojennej Gedanii, klubie sportowym Polskich Patriotów z Wolnego Miasta Gdańska, autorstwa Katarzyny Lisieckiej, naczelnik Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Gdańsku.

PLIKI DO POBRANIA

[Tablica Komisarzy Generalnych RP \(pdf, 1.06 MB\) 30.05.2023 13:00](#)